

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali-alan koulutusohjelma

Karoliina Vallius

PAPERITTOMIA AUTTAVIEN NÄKEMYKSIÄ SUOMEN PAPERIT- TOMIEN TILANTEESTA

Opinnäytetyö
Toukokuu 2020

 Karelia AMMATTIKORKEAKOULU	OPINNÄYTETYÖ Toukokuu 2020 Sosiaalialan koulutus Tikkarinne 9 80200 JOENSUU +358 13 260 600 (vaihde)
Tekijä Karoliina Vallius	
Nimeke Paperittomia auttavien näkemyksiä Suomen paperittomien tilanteesta Toimeksiantaja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kuinka sosiaalialan ammattilaiset ja kolmannella sektorilla toimivat palkatut työntekijät sekä vapaaehtoiset auttajat näkevät paperittomat ja heidän tilanteensa Suomessa. Tutkimuskysymyksiä oli kaikkiaan viisi: 1) Mitkä tahot tarjoavat apua paperittomille? 2) Päätyvätkö paperittomat avun piiriin? 3) Millaista apua paperittomat itse auttajien mukaan hakevat? 4) Millaista apua paperittomat auttajien mukaan saavat? 5) Millaisia ongelmakohtia paperittomuuteen auttajien mukaan liittyy?</p> <p>Laadullisen opinnäytetyön aineisto koostui vuosina 2016–2019 julkaistuista dokumenteista ja podcasteista, joita hyödynnettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin toteutuksessa. Kiinnostuksen kohteena olivat erityisesti kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet ja lopulta paperittomiksi päätyneet henkilöt eli niin kutsutut uuspaperittomat.</p> <p>Tuloksista käy ilmi, että paperittomat saavat Suomessa välttämätöntä toimeentuloa tukevaa apua ainakin kunnissa, joissa heitä on paljon. Heidän tilannettaan pysyvämminkin kohtava apu on heikommin saavutettavissa. Esimerkiksi oikeusapua voitaisiin pyrkiä tarjoamaan enemmän. Paperittomat eivät myöskään vaikuta tyypillisesti saavan tilaisuutta tulevaisuutensa suunnittelemiseen. Heidän tilanteensa parantaminen vaatii yhteiskunnallista vaikuttamistyötä. Myös lisää aiheeseen liittyvää sosiaalialan tutkimusta tarvitaan.</p>	
Kieli suomi	Sivuja 37 Liitteet 1 Liitesivumäärä 3
Asiasanat paperittomat, sosiaaliala, kolmas sektori, vapaaehtoistyö	

THESIS
May 2020
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+358 13 260 600 (switchboard)

Author
Karoliina Vallius

Title
Helpers' Views of the Situation of Undocumented Immigrants in Finland

Commissioned by
North Karelian Society for Social Security

Abstract

The purpose of this thesis was to find out how professionals working in social services, paid workers operating under non-governmental organizations and volunteered helpers see undocumented immigrants and their situation in Finland. All in all, there were five research questions: 1) Which actors offer help for undocumented immigrants? 2) Do undocumented immigrants end up as service users? 3) What kind of help do undocumented immigrants seek? 4) What kind of help do undocumented immigrants receive? 5) What kind of problems are associated with being undocumented?

Data of the qualitative thesis consisted of documents and podcasts released between the years 2016–2019, which were used to perform a content analysis. The main interest was to find out information concerning especially asylum seekers who have got a negative decision and decided to stay in Finland as undocumented immigrants.

The results reveal that undocumented immigrants receive help that supports their basic needs at least in municipalities in which there are a lot of them but help that would benefit them in a longer perspective is seldom in reach. For example, legal advice could be aimed to be offered for them more often. Undocumented immigrants also do not seem to typically get a chance to plan their futures ahead. To improve their situation, advocacy work is needed. More research on the topic, particularly concerning social services, is also needed.

Language

Finnish

Pages 37

Appendices 1

Pages of Appendices 3

Keywords

undocumented immigrants, social services, non-governmental organizations, volunteer work

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Paperittomuudesta	6
2.1	Turvapaikkaprosessi ja maahanmuuton käsitteet	6
2.2	Paperittomien määrän kasvun taustatekijöistä Euroopassa	7
2.3	Julkisen ja kolmannen sektorin apu paperittomille	9
2.4	Toimeksiantajan rooli tarjolla olevan avun näkökulmasta	12
2.5	Paperittomien elinolosuhteista	13
3	Työn tarkoitus, menetelmälliset valinnat ja toteutus	13
3.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset	13
3.2	Laadullinen aineistolähtöinen tutkimus ja sisällönanalyysi	14
3.3	Valittu aineisto ja tiedonhaku	15
3.4	Aineiston analyysi	20
4	Yhteenveto analyysin pohjalta tehdyistä havainnoista	21
4.1	Paperittomia auttavat tahot	21
4.2	Päätymisen avun piiriin	22
4.3	Pyydetty ja saatu apu	23
4.4	Paperittomuuteen liittyvistä ongelmista	24
5	Pohdinta	25
5.1	Tulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin ja johtopäätökset	25
5.2	Opinnäytetyön prosessin arviointia	29
5.3	Eettisyys ja luotettavuus	30
5.4	Ammatillinen kasvu	31
5.5	Jatkotutkimusaiheet	32
	Lähteet	34

Liitteet

Liite 1 Pääluokan ”Avun kuvaukset” analyysipolku

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö käsittelee sosiaalialan ammattilaisten, kolmannen sektorin palkattujen työntekijöiden sekä vapaaehtoisten paperittomia auttavien henkilöiden kuvauksia Suomessa elävistä paperittomista sekä heidän tilanteistaan. Työn toimeksiantaja on Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. Toive asiakasryhmästä tuli heiltä, mutta tarkemman teeman työille määritin itse. Tarkastelun alaisena oli aihepiiristä työn tekohetkellä valmiiksi olemassa oleva aineisto.

Aihe on ajankohtainen erityisesti niin kutsutun Euroopan pakolaiskriisin vuoksi. Suomeen suurin turvapaikanhakijoiden joukko rantautui vuoden 2015 syksyllä. Koko vuoden aikana turvapaikkaa haki maastamme tilastojen mukaan yhteensä 32 476 henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2016). Paperittomia Suomessa oli vuoden 2018 alkupuolella arviolta 2000–4000 yhteensä 42 eri kunnassa (Jauhiainen & Gadd 2018, 1). Turvapaikanhakijasta uuspaperittomaksi päätyneellä henkilöllä ei ole laillista oleskelulupaa, joten hänellä ei esimerkiksi ole pääsyä useimpien julkisten sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin tai mahdollisuutta työntekoon Suomessa (Gadd 2017, 135). Kuntien vastuulla on kuitenkin järjestää alueensa paperittomille vähintään kiireelliset sosiaali- ja terveyspalvelut ja tukea heitä toimeentulossa (Jauhiainen & Gadd 2018, 1). Tämän lisäksi apua ja tukea on mahdollista saada eri kolmannen sektorin toimijoilta.

Ensimmäiseksi käyn raportissa läpi opinnäytetyön tietoperustaa. Siihen lukeutuvat maahanmuuttoon liittyvien käsitteiden ja turvapaikkaprosessin avaaminen, kuvaus Euroopan paperittomien määrän lisääntymisen taustatekijöistä sekä julkisen ja kolmannen sektorin roolista paperittomille tarjottavan avun kannalta, toimeksiantajan esittely sekä tutkimustietoa paperittomien henkisestä hyvinvoinnista ja elinolosuhteista. Seuraavaksi käyn läpi tutkimuskysymykset, jonka jälkeen kerron opinnäytetyön toteutuksesta teoriassa ja käytännössä. Ennen pohdintaa seuraa yhteenveto analyysin pohjalta tehdyistä havainnoista. Pohdintaosiossa vertaan saatuja tuloksia paperittomista aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, esittelen tehdyt johtopäätökset, arvioin opinnäytetyön prosessia, tarkastelen työn eettisyyttä ja luotettavuutta sekä omaa ammatillista kasvuani ja esitän ajatukseni mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

2 Paperittomuudesta

2.1 Turvapaikkaprosessi ja maahanmuuton käsitteet

Turvapaikanhakija on maahanmuuttaja, joka pakenee lähtömaansa epäinhimillisiä olosuhteita ja hakee suojaa sekä oikeutta jäädä toisen valtion alueelle. Termi maahanmuuttaja on niin sanottu yläkäsite, joka kattaa erilaiset pidemmät ulkomailla oleskelun muodot (Gothóni & Siirto 2016, 12–13). Maahanmuutolla tarkoitetaan maahantuloa siten, että henkilö on aikeissa jäädä asumaan kohdemaahan lyhyen oleskelun sijaan (Miettinen 2019).

Turvapaikkaa haetaan Suomessa joko saman tien raja-asemalla tai myöhemmin poliisilta. Turvapaikanhakija on hakemuksen jätettyään laillisesti maassa. Henkilöt, joiden henkilöllisyys on epäselvä saatetaan ulkomaalaisten säilöönottoyksiköön odottamaan henkilöllisyyden selvitystä. Muuten tulija ohjataan vastaanottokeskukseen. Maahanmuuttovirasto kutsuu turvapaikanhakijan myöhemmin turvapaikkapuhutteluun, jossa kartoitetaan muun muassa hänen henkilöllisyytensä ja matkustusreittinsä. (Siirto & Laihia 2016, 114–123.) Turvapaikanhakija voi majoittua vastaanottokeskuksen lisäksi myös vapaaehtoisen kotimajoittajan luona, mutta hänen täytyy tällöinkin olla kirjoilla jossakin vastaanottokeskuksessa (Maahanmuuttovirasto 2015). Jos henkilö on hakenut turvapaikkaa aiemmin jostain toisesta EU-maasta, turvapaikkahakemus tulee käsitellä kyseisen valtion toimesta ja turvapaikanhakija käännytetään sinne (Maahanmuuttovirasto 2020a).

Myönteisen päätöksen saatuaan henkilöllä on oikeus kuntapaikkaan, hänelle järjestetään ensimmäinen asunto ja hänet autetaan asumisen alkuun (Siirto & Laihia 2016, 123). Jos turvapaikanhakijalle myönnetään oleskelulupa, muuttuu hän statukseltaan pakolaiseksi (Gothóni & Siirto 2016, 12). Pakolaisuus käsittää vainon kohteeksi alkuperänsä, uskontonsa, kansallisuutensa tai poliittisen ja yhteiskunnallisen aktiivisuutensa vuoksi joutuneet ihmiset, joille Geneven pakolaissopimuksen allekirjoittaneet valtiot ovat velvollisia tarjoamaan suojaa (Gothóni & Siirto 2016, 10–11). Suomi on yksi näistä yhteensä 145 maasta (UNHCR 2020a). Sopimuksessa määritellään se, kuka on pakolainen ja mitkä ovat hänen oikeu-

tensa (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968 1 artikla). Pakolaiskiintiön kautta turvapaikan saanutta henkilöä kutsutaan kiintiöpakolaiseksi (Miettinen 2019).

Jos oleskelulupaa ei myönnetä, on henkilöllä kolme mahdollisuutta; valittaa kielteisestä päätöksestä, poistua maasta vapaaehtoisesti tai tehdä uusi turvapaikkahakemus uusilla perusteilla, mikäli aiempi päätös on lainvoimainen, eli valitusprosessi ei ole siitä kesken (Maahanmuuttovirasto 2020b). Jos hän ei tee mitään näistä, voi poliisi käännättää hänet. Edellä mainittujen vaihtoehtojen lisäksi tilanteessa on kuitenkin olemassa epävirallisesti myös neljäs ratkaisu. Hän voi paeta viranomaisia ja jäädä Suomeen paperittomana. PICUMin (Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants) jäsenyhdistyksen Pakolaisneuvonta ry:n alaisena vuosina 2012–2017 toimineen Paperittomat-hankkeen kuvauksen mukaan paperiton on henkilö, joka oleskelee valtion alueella ilman oleskelulupaa ja sairausvakuutusta (Paperittomat 2017; Paperittomat 2020). Hän voi olla lähtöisin Euroopan unionin alueelta tai sen ulkopuolelta (Paperittomat 2017). Joskus puhutaan myös erikseen uuspaperittomista. He ovat esimerkiksi kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita henkilöitä, joita ei voi käännättää kotimaahan, sillä palautussopimus kyseisen maan kanssa puuttuu. Paperiton on termi, jota ei ole määritelty missään laissa tai asetuksissa, sillä erikseen paperittomia koskevaa lainsäädäntöä ei ole olemassa. Tästä johtuen eri tahot määrittävät paperittomat eri tavoin. (Gadd 2017, 133–134.) Joissakin yhteyksissä paperittomista käytetään nimitystä ”laittomasti maassa oleskelevat” (Jauhiainen & Gadd 2018, 2).

2.2 Paperittomien määrän kasvun taustatekijöistä Euroopassa

Italia ja Libya tekivät keskenään vuonna 2008 sopimuksen, jonka tähtäimenä oli paperittomien Italiaan tulemisen estäminen, sillä vuodesta 2007 alkaen paperittomia siirtolaisia oli saapunut Välimeren yli suuria määriä Eurooppaan. Yhteistyö kuitenkin murtui vuonna 2011, kun Libya ajautui sisällissotaan Arabikevään tapahtumien seurauksena. (Tamagno 2016, 4.) Lyhyesti avattuna kyse oli lukuisissa arabimaissa tapahtuneista kansannousuista, joiden tarkoituksena oli muun muassa kapinoida demokratian periaatteiden vastaista, korruptoitunutta hallintoa

sekä kansalaisten keskuudessa lisääntyvää köyhyyttä vastaan (Sakhawy 2015, 364–366; Dabashi 2012, 5). Valloillaan ollut jännittynyt tilanne laukesi vuoden 2010 joulukuussa tunisialaisen polttoitsemurhaa yrittäneen vihanneskauppiaan aikaansaamana (Sakhawy 2015, 363; Dabashi 2012, 4). Maan poliittinen järjestelmä romahti ja tilanne levisi vauhdilla naapurimaihin (Dabashi 2012, 17–21). Bensaa liekkeihin heitti sosiaalinen media (Sakhawy 2015, 364; Dabashi 2012, 21–22).

Vuodesta 2014 länsi-Afrikan levottomuudet ja toinen sisällissota Libyassa tekivät Italiaan siirtymisestä helpompaa, sillä viranomaiset eivät olleet hallinnoimassa Libyan satamia; näin ollen siirtolaisia salakuljettavat verkostot levisivät. Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestö IOM:n mukaan vuonna 2015 Eurooppaan päätyi epävirallisia reittejä pitkin yli miljoona ihmistä, mikä teki tapahtumasta suurimman massamuuton maanosaan sitten toisen maailmansodan jälkiseurausten. Saapuneiden määrää lisäsi massiivisesti Syyrian voimistunut konfliktitilanne. Suurin osa Eurooppaan tulleista syyrialaisista sekä afganistanilaisista saapui vuonna 2015 Italian sijaan Kreikkaan. Maahan rantautui tuolloin meriteitse kaikkiaan 816 752 henkilöä. Kreikan lisäksi ihmisiä tuli myös Italiaan, Espanjaan, Maltalle ja Kyprokselle. Yksin matkustavia alaikäisiä oli liikkeellä kaiken kaikkiaan 90 000. 34 215 henkilöä saapui Eurooppaan maareittejä pitkin esimerkiksi Turkki-Bulgaria -rajan yli. (Tamagno 2016, 4.) Kuvailtu tapahtumien sarja sai lopulta aikaan Euroopan pakolaiskriisin.

Syyskuussa 2015 Euroopan komission presidentti ehdotti 160 000 turvapaikanhakijan uudelleensijoittamista muihin Euroopan valtioihin. Tšekki, Unkari ja Puola eivät hyväksyneet tätä ehdotusta, Iso-Britannia kertoi suostuvansa vastaanottamaan 20 000 pakolaista, mutta vain Jordanian, Libanonin ja Turkin pakolaisleireiltä ja Ranska kertoi suostuvansa ottamaan vastaan yhteensä 24 000 tulijaa kahden vuoden sisään. (Tamagno 2016, 5.) Suomi vastaanotti lopulta näitä uudelleensijoitettuja turvapaikanhakijoita kaiken kaikkiaan 1975 henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2017).

Suomeen saapui vuonna 2015 ennätyselliset 32 476 turvapaikanhakijaa (Maahanmuuttovirasto 2016). Määrä laski kuitenkin heti alkuvuodesta 2016, sillä pakolaiskriisin keskelle joutunut Eurooppa alkoi rajoittaa hakijoiden liikkumista rajojensa sisäpuolella (Gothóni & Siirto 2016, 14). YK:n raporttoiman mukaan maailmanlaajuisesti lähes 60 miljoonaa henkilöä joutui jättämään vuonna 2014 kotinsa. Tämän lisäksi arviolta yli 3000 turvapaikanhakijaa menetti vuonna 2015 henkensä ylittäessään Välimeren. (Parhiala & Raiho 2016, 22, 32.) Tuoreimman tilastotiedon mukaan vuoden 2019 aikana Eurooppaan saapui meriteitse yli 27 000 turvapaikanhakijaa, joista 40 % oli naisia ja lapsia. Kadonneiksi tai kuolleiksi heidän joukostaan on raportoitu yhteensä 584 henkilöä. (UNHCR 2020b.) Suomessa jätettiin vuonna 2019 yhteensä 4550 turvapaikkahakemusta, joista 2083 eli n. 45,8% oli uusintahakemuksia (Maahanmuuttovirasto 2020c); Myös vuoden 2018 hakemuksista niitä oli suurin piirtein puolet (Maahanmuuttovirasto 2019).

Uuspaperittomuuden syntyyn on vaikuttanut Suomessa vuoden 2015 lakimuutos, joka mahdollistaa turvapaikanhakijan avustetun ja rahallisesti tuetun vapaaehtoisuuden paluun lähtömaahan (Gadd 2017, 135; Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM 2019). Samalla poistettiin myös tilapäinen oleskeluoikeus tapauksissa, joissa henkilö ei suostu poistumaan itse maasta. Tilapäisen oleskeluluvan haltija kykeni esimerkiksi tekemään aiemmin laillisesti työtä Suomessa. (Gadd 2017, 135.) Paperittomia oli vuoden 2018 alun arvion mukaan Suomessa 2000–4000 henkilöä yhteensä 42 eri kunnassa (Jauhiainen & Gadd 2018, 1). Tarkan lukumäärän arviointia vaikeuttaa muun muassa se, että harvoilla on tarkkaa tietoa paperittomien toimista ja sijainnista. Tämä johtunee pääasiassa siitä, että paperittomat pelkäävät usein käännätyksen toimeenpanoa ja pysyvät siksi näkymättömissä. (Jauhiainen & Gadd 2018, 3.)

2.3 Julkisen ja kolmannen sektorin apu paperittomille

Julkisen sektorin palvelut ovat valtion, kuntien tai kuntayhtymien tuottamia tai ostamia palveluita (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a). Osasta palveluita peritään asiakasmaksuja ja osa niihin liittyvistä menoista katetaan verotuloilla (Sosiaali- ja

netaan henkilölle, jonka fyysinen tai psyykkinen tila vaatii terveydenhuollon ammattihenkilön arvion mukaan välitöntä arviota ja hoitoa. Paperittoman on kuitenkin maksettava hoidosta syntyvät kustannukset itse täysimääräisinä. Kiireellistä sosiaalihuoltoa voi olla esimerkiksi hätämajoituksen, ruoan, vaatetuksen sekä välttämättömän lääkityksen järjestäminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019c.)

Kuusio, Nykänen ja Keskimäki toteavat, että Suomessa terveyspalvelujen saataavuus on paperittoman kohdalla kiinni siitä missä kunnassa hän oleskelee, koska jotkin kunnista tarjoavat paperittomille myös kiireellistä hoitoa kattavampia palveluita. Tämän lisäksi vapaaehtoisvoimin pyöritettyjä klinikoita on vain muutamassa suuremmassa kunnassa. (Kuusio, Nykänen & Keskimäki 2017, 243.) Vuonna 2018 julkaistun kaupunkitutkimuksen mukaan apua paperittomille tarjotaan neljässä viidestä suomalaisesta kunnasta, joissa on paperittomia; suurin osa tarjoaa heille terveydenhuollon palveluita, reilu puolet asumisen palveluita ja kaksi kolmasosaa muita sosiaalihuollon palveluita. Osa kunnista ohjaa palveluita käyttävät Suomesta poistamisen järjestelmään ja osassa käyntiä ei rekisteröidä. Asumisen palveluita, eli majoitusta tarjoavat jonkin verran myös yksityishenkilöt ja seurakunnat. (Jauhiainen & Gadd 2018, 3.) Maksuttomia terveyspalveluita julkisen perusterveydenhuollon ulkopuolelle jäävät paperittomat voivat saada Global Clinic -järjestön klinikoilla Helsingissä, Turussa, Lahdessa, Tampereella, Joensuussa ja Oulussa (Jauhiainen & Gadd 2018, 3; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018). Muita paperittomia auttavia ja heille tukea ja neuvoa antavia järjestöjä ja yhdistyksiä ovat esimerkiksi Pakolaisneuvonta ry, Sininauhasäätiö, Suomen Punainen Risti, Helsingin Diakonissalaitos, Vailla Vakinaista asuntoa ry, Emmaus Helsinki ry, Vapaa liikkuvuus -verkosto, Kotimajoitusverkosto, Rikosuhripäivystys ja Suomen Caritas Pro -tukipiste. Nämä toimijat tarjoavat paperittomille esimerkiksi majoitusta, ruokaa, vaatteita, oikeusapua tai vertaistukea. (Jauhiainen & Gadd 2018, 3.)

Kuusio, Nykänen ja Keskimäki tuovat esille, että useat sairaudet johtavat hoitamattomina hoitokustannusten nousuun, ja että terveyspalveluihin pääsyn rajoittaminen paperittomien kohdalla voi olla riski kansanterveydelle, kun esimerkiksi tartuntatauteja ei kyetä seulomaan ja hoitamaan. Siitä, että terveyspalvelut olisivat paperittomien määrää kasvattava vetotekijä ei ole olemassa tutkimusnäyttöä.

(Kuusio, Nykänen & Keskimäki 2017, 244–245.) Sosiaalityöntekijä Sirkka Mikkola toteutti vuonna 2018 Helsingin maahanmuuttoyksikölle sosiaalityön käytäntötutkimuksen uuspaperittomuudesta. Tutkimuksen tarkoituksena oli avata uuspaperittomien tuentarpeita paperittomien sosiaalityön kehittämiseksi. Mikkolan tutkimusta varten haastattelemat asiantuntijat tuovat ilmi, että paperittomien jättäminen palveluiden ulkopuolelle ei ole oikea ratkaisu taistelussa ilmiötä ja sen lisääntymistä vastaan, sillä monelle paperittomuus on parempi vaihtoehto, kuin kotiinpaluu. Jos paperittomuutta halutaan vähentää, tulisi paperittomille tarjota resursseja oman tulevaisuuden uudelleensuunnitteluun. (Mikkola 2018, 79, 84.)

2.4 Toimeksiantajan rooli tarjolla olevan avun näkökulmasta

Joensuussa paperittomien hyödynnettävissä olevat palvelut on listattu suomeksi ja englanniksi Jelli.fi -verkkopalvelun eli Pohjois-Karjalan kansalais- ja yhdistystoiminnan yhteisille sivuille Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry:n toimesta (Elonheimo 2020; Jelli 2020; Jelli 2019). Sivulta löytyy myös erillinen suomen- ja englanninkielinen lista Joensuun ruokajakeluista ja paikoista, joista on mahdollista saada maksuton tai halpa ateria (Jelli 2020).

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry tarjoaa paperittomille yleistietoa, koordinoi Joensuun Global Clinicin toimintaa sekä pitää edellä mainittua listausta palvelutarjonnasta ajan tasalla (Jelli 2020; Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry 2020; Elonheimo 2020). Lisäksi yhdistys ylläpitää yhdessä Joensuun Monikulttuurisuusyhdistyksen JoMonin kanssa yhteisötila Aavaa samassa osoitteessa yhdistysten toimistojen kanssa (Rantakatu 23, 2. kerros). Paikan päälle voi tulla maanantaista torstaihin kello 10 ja 15 välillä ja esimerkiksi käyttää tietokonetta tai keskustella työntekijöiden tai muiden kävijöiden kanssa. (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry 2020.)

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry:n monikulttuurisuustoiminnan tavoitteita ovat osallisuuden vahvistaminen, yhdistysten maahanmuuttajille suunnatun toiminnan kehittäminen sekä Pohjois-Karjalan monikulttuurisuuden edistäminen. Yhdistys tekee myös työtä rasismia vastaan ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry 2020.)

2.5 Paperittomien elinolosuhteista

Paperittomuuden yhteyttä yksilön mielenterveyteen on tutkittu kartoittaen samalla paperittomien elinolosuhteita. Vuonna 2018 julkaistuun ruotsalaistutkimukseen osallistui yhteensä 104 paperitonta; lopullinen analyysi tehtiin 88 henkilön vastauksista. Heistä 48 oli miehiä ja 40 naisia. Suurin osa kyselyistä toteutettiin osallistujien toiveesta kirkon tai vapaaehtoisjärjestön tiloissa. Täten pyrittiin takaamaan haastatelluille turvallinen olotila. Kysely koostui 112 monivalintakysymyksestä koskien muun muassa henkilön taustaa, perhettä ja lapsia, ruuansaintia, koulutusta, työtä ja toimeentuloa, äitiysajan hoivaa, fyysistä ja psyykkistä terveyttä, hoitoon pääsyä, sen esteitä ja hoitokokemuksia, lääkkeitä, sosiaalista tukea ja sosiaalisia verkostoja, traumatisoivia ja väkivallan kokemuksia Ruotsissa, paperittomuusajan strategioita sekä ajatuksia lähtömaahan palaamisesta. (Andersson, Hjern & Ascher 2018, 3.)

32 % kyselyyn vastanneista oli ollut paperittomana kauemmin, kuin kaksi vuotta. Puolella vastaajista oli lapsia Ruotsissa. 68% osanottajista kärsi joko kohtalaisesta tai vakavasta ahdistuksesta, 71% joko kohtalaisesta tai vakavasta masennuksesta ja 58% posttraumaattisesta stressihäiriöstä. Suurin osa pelkäsi kotimaahan palaamista. Taustalla oli poliittisia syitä, sodan pelkoa tai johonkin sorrettiin vähemmistöön kuuluminen. Lähes kaikilla oli tutkimukseen osallistuesaan epävakaa majoitustilanne eli yöpymispaikka vaihteli ja 57% koki epävarmuutta ruuansainnista. Ruokaa ja muuta perustarpeisiin vastaavaa apua saatiin yleisimmin kirkoilta ja vapaaehtoisjärjestöiltä. (Andersson, Hjern & Ascher 2018, 1–7.)

3 Työn tarkoitus, menetelmälliset valinnat ja toteutus

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on löytää vastauksia siihen, kuinka sosiaalialan ammattilaiset ja kolmannella sektorilla toimivat palkatut työntekijät sekä vapaaehtoiset auttajat näkevät paperittomat ja heidän tilanteensa Suomessa. Tavoitteena

on, että toimeksiantaja voi hyödyntää saatuja tuloksia muun muassa harjoittelijoiden ja mahdollisesti myös henkilökunnan tietämyksen Suomen paperittomista laajentamiseksi.

Tutkimuskysymyksiä on kaiken kaikkiaan viisi. Tähtäimessä on selvittää: 1) Mitkä tahot tarjoavat apua paperittomille? 2) Päätyvätkö paperittomat avun piiriin? 3) Millaista apua paperittomat itse auttajien mukaan hakevat? 4) Millaista apua paperittomat auttajien mukaan saavat? 5) Millaisia ongelmakohtia paperittomuuteen auttajien mukaan liittyy?

3.2 Laadullinen aineistolähtöinen tutkimus ja sisällönanalyysi

Tämä opinnäytetyö toteutettiin aineistolähtöisenä tutkimuksena. Tutkimuksen aineistolähtöisyys viittaa siihen, että teorianmuodostus tapahtuu tutkimusaineistosta käsin. Kyse on tällöin induktiivisesta, yksittäisistä havainnoista yleistävään suuntaavasta päättelystä. Aineistolähtöisyys vaikuttaa tutkimuksen teon eri vaiheisiin aineiston hankinnasta ja sitä seuraavasta analyysistä aina raportointiin saakka. Aineiston hankinnan vaiheessa mahdollistuu aihetta eri tavoin kuvaavien dokumenttien mukaan ottaminen. (Tuominen & Sarasjärvi 2018, 80–82.)

Aineistolähtöisessä tutkimuksessa analyysiyksiköt eivät ole ennalta määriteltyjä, vaan ne valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten mukaisesti. Analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi aineistossa esiintyvä sana, lause, ilmaisu tai useampi, joka vastaa tutkimuksen tarkoitukseen tai johonkin tutkimuskysymyksistä. Analyysiyksiköt erotellaan tekstistä koodaamalla. Koodaamisessa käytetyt koodimerkit ovat muistiinpanoja, joita tutkija tekee aineiston jäsentelyä testatakseen ja helpottaakseen. Toteutettaessa aineistolähtöistä analyysiä pyritään siihen, että aihepiiristä entuudestaan omattu tieto vaikuttaisi mahdollisimman vähän siitä saatuihin tuloksiin. (Tuomi & Sarasjärvi 2018, 79–90.)

Tyypillisin analyysimenetelmä tehtäessä laadullista tutkimusta on sisällönanalyysi, joka voi toimia myös tutkimuksen väljänä teoreettisena kehyksenä (Tuomi & Sarasjärvi 2017, 259). Sisällönanalyysi mahdollistaa erilaisten tekstidokument-

tien analysoinnin puolueettomasti ja järjestelmällisesti. Näiksi tekstidokumenteiksi voidaan lukea niin kirjat, artikkelit, päiväkirjat, kirjeet, haastattelut, puheet, keskustelut, dialogit kuin raportit; miltei mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali. Sisällönanalyysia voidaan käyttää myös kokonaan strukturoimattoman aineiston analysointiin. Siinä pyritään tiivistettyyn ja yleiseen lopputulokseen. Sisällönanalyysi on tekstistä löytyvien ihmisten luomien merkitysten tarkastelua ja sen taustalla on ajatus siitä, että todellisuus muovautuu ihmisten kokemusten kautta ja tutkimalla niitä voidaan taasen ymmärtää paremmin tätä maailmaa. (Tuomi & Sarasjärvi 2018, 86–87.) Lopullinen dokumenttien sisällön kuvaus tapahtuu sisällönanalyysissä sanallisessa muodossa, mutta sisällön erittelyssä hyödynnettyä kvantifiointia eli määrän laskemista on mahdollista käyttää siinä apukeinona (Tuomi & Sarasjärvi 2018, 88; Pietilä 1973, 53).

Toteutettaessa aineistolähtöistä laadullista sisällönanalyysiä on prosessi mahdollista jakaa kolmeen osaan: aineiston redusointiin eli pelkistämiseen, sen klusterointiin eli ryhmittelyyn ja yhdistämiseen sekä abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen (Miles & Huberman 1994, Tuomen ja Sarasjärven 2018, 90 mukaan). Redusointivaiheessa aineistosta karsitaan pois tutkimuksen kannalta epäolennaiset osuudet, koodataan ja eritellään tarkasteltavat ilmaukset. Klusteroitaessa muodostetaan samaa asiaa kuvaavista ilmaisuista alaluokkia ja edelleen yläluokkia. Abstrahoidessa muodostetaan yläluokista pääluokkia. Luokkien muodostamista jatketaan niin kauan, kuin on mahdollista siten, että polku alkuperäiseen aineistoon säilyy. Yhdistelemällä käsitteitä saadaan lopulta vastaus tutkimuskysymyksiin ja saatujen tulosten pohjalta muodostetaan johtopäätökset. Myös klusterointi nähdään usein osana teorianmuodostusprosessia. Sisällönanalyysi perustuu prosessina tulkintaan ja päättelyyn ja siinä edetään kokemusperäisestä aineistosta kohti käsitteellisempää kuvaa tutkimuskohteesta. (Tuomi & Sarasjärvi, 91–94.)

3.3 Valittu aineisto ja tiedonhaku

Sisällönanalyysiä varten kerätty aineisto koostui kaiken kaikkeaan kuudesta opinäytetyöstä (Ahonen, Talja & Tsurkka 2019; Ly 2018; Hjulfors, Johansson & Smedjebacka 2017; Elo 2017; Alanko & Okko 2016; Venetjoki 2016), yhdestä

hankkeen loppuraportista (Shinyella 2017), kahdesta uutisartikkelista (Nelskylä 2017; Blencove 2016), kolmesta blogitekstistä (Helsingin Diakonissalaitos 2020; Räsänen 2019; Österberg 2019) ja kahdesta podcastista (Kanninen 2017; Patronen & Talola 2016). Tarkempi kuvaus valitusta aineistosta löytyy taulukosta 1.

Taulukko 1. Valittu aineisto.

Nro.	Nimike, tekijät ja julkaisuvuosi	Tyyppi	Tarkasteltava osuus sisällöstä
1	Paperittomia ja heitä ohjaavien ammattilaisten työtä helpottava palveluopas ja prosessikaavio (Ahonen, Talja & Tsurkka 2019)	Opinnäytetyö	Liite 2: Lahden vastaanottokeskuksen johtajan kyselyvastaukset & Liite 4: Alueellisen integraatiopisteen Alipin palveluohjaajien haastattelu
2	Turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien kokemuksia majoittamisesta ja omasta hyvinvoinnista (Ly 2018)	Opinnäytetyö	7.7 Kielteisten päätösten ja paperittomuuden tuomat haasteet
3	"Vänd inte dina egna ryggen" En fördjupning i församlingarnas arbete med papperslösa personer i Finland (Hjulfors, Johansson & Smedjebacka 2017)	Opinnäytetyö	9 Analys och sammanfattning & Bilaga 2: Meningskoncentrering
4	Päämäärien valtakunnan kansalaiset: Paperittomuuden ammattieettinen haaste sosiaalialan työntekijöille (Elo 2017)	Opinnäytetyö	5.1 Paperittomien asiakkaiden asema, 5.2 Työntekijöiden positio & 5.3 Työntekijöiden kokemat ristiriidat
5	Ensimmäinen luokku: Diakoniatyö paperittomien ensimmäisenä kohtaajana (Alanko & Okko 2016)	Opinnäytetyö	10 Tulokset
6	Seurakunta paperittomien kohtaajina: Tutkimus ei-luterilaisista seurakunnista Helsingissä (Venetjoki 2016)	Opinnäytetyö	7 Tutkimustulokset
7	Kohti järkeviä ratkaisuja: Uuspaperittomien tilanne, tuen tarve sekä viisi toimenpide-ehdotusta (Shinyella 2017)	Raportti	4 Kokemuksia ja havaintoja Suojattomat-hankkeen etsivästä työstä & 5 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset
8	Paperittoman osa on onneton ja epätoivoinen – "He oikein anelevat meitä auttamaan heitä" (Nelskylä 2017)	Uutisartikkeli	Koko uutisartikkeli

9	Kasvokkain: Olisitko valmis rikkomaan lakia suojellaksesi turvapaikanhakijoita, kirkkoherra Kari Kanala? (Blencove 2016)	Uutisartikkeli	Koko uutisartikkeli
10	Suojattomat – yhteisön tukea paperittomille (Helsingin Diakonissalaitos 2020)	Blogiteksti	Koko blogiteksti
11	Paperittomat ihmiset kaipaavat toivoa ja tekemistä (Räsänen 2019)	Blogiteksti	Koko blogiteksti
12	Paperittomana Suomessa (Österberg 2019)	Blogiteksti	Koko blogiteksti
13	Maaailmanpolitiikan arkipäivää: Paperittomien joukko kasvaa (Kanninen 2017)	Podcast	1:45–31:15
14	Horisontti: Mistä kestävää apua paperittomille? (Patronen & Talola 2016)	Podcast	00:22–23:17

Tutkimusmateriaalia, joka on olemassa tutkijan omasta toiminnasta huolimatta, kutsutaan luonnolliseksi aineistoksi, mistä on kyse myös tässä tapauksessa (Golato 2017, 21; Potter 2002, 541). Valinta tarkastella nimenomaan luonnollista aineistoa on luontainen, kun tutkimuksen kohteena ovat kieli ja sen kautta luodut merkitykset (Golato 2017, 21). Vaihtoehtoinen tapa toteuttaa tämänkaltaisen opinnäytetyö, jos koko aineisto koostuisi tutkimuksista, olisi kirjallisuuskatsaus. Paperittomuutta on kuitenkin tutkittu erityisesti sosiaalialan näkökulmasta tois- taiseksi melko vähän. Luonnollisen aineiston suosimista juuri tämän opinnäyte- työn kohdalla on joka tapauksessa mahdollista perustella osittain samalla tavoin, kuin kirjallisuuskatsausta menetelmänä. Käyttämällä valmiiksi olemassa olevaa materiaalia saa esimerkiksi hyvän kuvan siitä, mistä näkökulmista aihetta on tä- hän saakka tarkasteltu (Salminen 2011, 3). Tämän lisäksi tutkijan on mahdollista kasvattaa omaa sekä muiden ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä kokonaisuutena. Myös uuden teorian rakennus on mahdollista yhdistelemällä jo olemassa olevaa tietoa. (Salminen 2011, 3.)

Tiedonhaussa aineiston julkaisuajankohtaa määrittäväksi aikahaarukaksi asetin vuodet 2015–2019, sillä kiinnostuksen kohteenani olivat erityisesti kielteisen tur- vapaikkapäätöksen saaneet ja lopulta paperittomiksi päätyneet henkilöt eli niin

kutsutut uuspaperittomat. Euroopan pakolaiskriisin vaikutukset uuspaperittomuuden syntyyn ovat olleet nähtävissä Suomessa vuodesta 2015 eteenpäin (kts. Gadd 2017, 135; Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM 2019). Myös päätös ensisijaisten lähteiden suosimisesta tuli tehtyä jo heti alussa, joten kirjallisuuskatsaukset jäivät tiedonhaun yhteydessä lähemmän tarkastelun ulkopuolelle. Haussa käytössä olivat suomen-, englannin- sekä ruotsinkieliset termit. Englanniksi käsite ”paperittomat” kääntyy muotoon ”undocumented migrants” tai ”undocumented immigrants” ja ruotsiksi muotoon ”papperslösa” (PICUM 2018). Kooste kaikista aineistohakua suorittaessa huomioiduista sisäänotto- ja poissulkukriteereistä löytyy alta taulukosta 2.

Taulukko 2. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

- ✓ Tekstidokumentin tai muun tekstiksi muunnettavissa olevan materiaalin tulee olla suomen-, ruotsin-, tai englanninkielinen
- ✓ Se on julkaistu vuosien 2015–2019 välillä
- ✓ Se käsittelee Suomessa oleskelevia paperittomia
- ✓ Siinä on haastateltu paperittomia auttavaa sosiaalialan ammattilaista, kolmannella sektorilla toimivaa henkilöä tai vapaaehtoista auttajaa, taikka hänen näkemyksensä tulee jotenkin muuten siinä esille
- ✓ Se ei saa olla kirjallisuuskatsaus
- ✓ Sen tulee olla tarkasteltavissa kokonaisena ja ilmaiseksi

Aineistohaku kohdistui alun perin Ylen sivuille, Julkariin, Research Gateen ja Theseukseen, joiden lisäksi hakukoneina käytössä olivat Academic Search Elite (EBSCO) ja Google. Uutisartikkeleita, -videoita ja podcasteja hain nimenomaan Ylen sivuilta sen vuoksi, että Yleisradio on Suomen julkisten palveluiden media-yhtiö, jonka tarjonta on saavutettavissa ilmaiseksi kaikille suomalaisille, sillä se tuotetaan verovaroin (Yle 2020a; Yle 2019). Ylen toimintaa säätelee Laki Yleisradio Oy:stä (1993/1380), joka määrittää sen, millaista julkaistun mediasisällön kuuluu olla. Ylen on myös edistettävä toiminnallaan sananvapautta ja median monimuotoisuutta, pyrittävä tuottamaan laadukasta journalismia ja tuettava muun muassa suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. (Yle 2020b.)

Taulukkoon 3 on koostettu verkkoalustat, joilta löytyi opinnäytetyön kannalta käyttökelpoista aineistoa, hakusanat, joita kullakin sivulla näiden tulosten aikaansaamiseksi käytettiin, hakutulosten määrä per verkkosivu, lähempään tarkasteluun valikoituneen materiaalin määrä sekä aineistoon valitun materiaalin määrä. Potentiaalisen aineiston lähempään tarkasteluun valikoitumisen perusteena oli joko otsikko tai aineiston sisäänottokriteerien täyttymisen mahdollisuus pintapuolisen sisällön läpikäynnin perusteella. Tiedonhaun prosessi piti sisällään kokonaisuudessaan useiden eri hakusanojen ja niistä muodostuvien yhdistelmien testausta. Academic Search Eliten hakutuloksista, Julkarista tai Research Gatesta ei lopulta valikoitunut materiaalia aineistoon, sillä löytyneet dokumentit eivät täyttäneet kaikkia sisäänottokriteereitä. Julkarista löytyi pelkkää suomenkielistä termiä ”paperittomat” käyttäen ainoastaan 10 hakutulosta, joiden teema pyöri pitkälti terveystieteiden ympärillä. Academic Search Elitellä sekä Research Gatella suoritetu haku tapahtui luonnollisesti englanniksi; ensin mainitulla hakukoneella ei tullut vastaan Suomen paperittomia koskettavia dokumentteja ja Research Gatessa taas dokumentit, joita olisi kyennyt hyödyntämään olivat tulleet jo vastaan Googlen kautta suoritetun haun yhteydessä. Research Gatessa vain osa tutkimuksista on open access -materiaalia.

Taulukko 3. Tiedonhaun alustat, joilta päätyi materiaalia aineistoon.

Tiedonhaun alusta	Hakusana(t)	Tulosten määrä	Lähempään tarkasteluun valikoituneen materiaalin määrä	Aineistoon valitun materiaalin määrä
Ylen artikkelihaku	"paperittomat" ja "suomi"	105*	21	2
Yle Areena	"paperittomat"	60*	7	2
Theseus	"paperittomat", "paperslösa"	107** (29***)	17	6
Google	"työntekijä kokemuksia paperittomat"	209*	19	4

*Lukumäärä on laskettu kertomalla per tulossivu esiintyvät hakutulokset sivujen määrän kanssa viimeistä vajaata sivua lukuunottamatta, joka on summattu lopuksi kerronnan tulokseen.

**Haku itse valitulla aikavälillä ei ollut mahdollista, mutta vuosittaisia julkaisumääriä pystyi tarkastelemaan erikseen.

***Ruotsinkielisellä hakutermillä löytyneiden tulosten määrä. Samat opinnäytetyöt löytyivät myös suomenkielisen haun yhteydessä.

3.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi alkoi sen redusoinnista ja pelkistettyjen ilmausten koodaamisesta työvaihetta varten luodussa tekstitiedostossa. Podcastien kohdalla äänitteet piti muuntaa ensin tekstimuotoon. Tässä vaiheessa oli hahmotettavissa mistä aihepiireistä tulisi muodostumaan saturaatiota. Aineiston saturaatio eli kyläntyminen viittaa siihen, kun se alkaa toistaa itseään (Tuomi & Sarasjärvi 2018, 74). Saturaatiota pidetään tyypillisesti merkkinä siitä, että aineistoa on tarpeeksi. Lisäksi se parantaa analyysin tulosten yleistettävyyttä. (Tuomi & Sarasjärvi 2018, 74–75.) Redusoitua tekstiä kertyi yhteensä 53 sivua. Alkuperäisaineistosta mukaan otetut taulukot kasvattivat omalta osaltaan hieman sivumäärää. Tutkimuksen tarkoitusta sekä tutkimuskysymyksiin vastaavia pelkistettyjä ilmaisuja redusoidusta tekstistä löytyi kaiken kaikkiaan 281 kappaletta.

Seuraava vaihe oli samaa tarkoittavien ja melkein samassa muodossa esitettyjen ilmausten määrän laskeminen. Kustakin näistä muodostui yksi yhteinen pelkistetty ilmaisu. Kvalifiointia suorittaessa oli otettava huomioon, että osa auttajista esiintyi aineistossa useammassa eri yhteydessä ja täten jotkin tietyn henkilön näkemykset toistuivat. Näissä tapauksissa laskin kunkin toistuvista ilmauksista vain yhtenä mainintana. Tarkan esiintymistiheyden summaaminen joidenkin ilmausten kohdalla oli haastavaa, kun aineistossa oli vain maininta, että useampi ihminen on tuonut asian esille. Päätelmiä oli kuitenkin tehtävissä joissain tapauksissa esimerkiksi sanoista ”kaikki” tai ”puolet”, kun haastateltujen kokonaismäärä oli tiedossa. Jotkin analyysissa alaluokiksi määritellyistä termeistä mainittiin suoraan aineistossa, joten ne olisi voinut laskea myös pelkistetyiksi ilmaisuiksi. Niiden alle oli kuitenkin lajiteltavissa muita pelkistettyjä ilmaisuja, minkä vuoksi niistä oli luontevaa muodostaa alaluokkia. Tästä esimerkkinä mainittakoon alaluokka ”Kolmas sektori”, joka nimettiin aineistossa erikseen kaksi kertaa, kun taas sen alle sijoituvia pelkistettyjä ilmaisuja löytyi aineistosta yhteensä yhdeksän (taulukko 4). Kaiken kaikkiaan alaluokkia oli klusteroinnin valmistuttua 53.

Taulukko 4. Esimerkki analyysin klusterointivaiheesta.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka
Asunnottomien erityisdiakoniatyö (1)	Kolmas sektori (16)
Seurakunta/kirkko (1)	
Liikkuvan väestön päiväkeskus Hirundo (Helsingin Diakonissalaitos) (1)	
Suojattomat-hanke (Helsingin Diakonissalaitos) (1)	
Suomen Punainen Risti (1)	
Global Clinic (6)	
Vailla vakinaista asuntoa ry (1)	
Pelastusarmeija (1)	
Pakolaisneuvonta ry (1)	

Klusterointia seurasi abstrahointi ja yläluokkia oli analyysin valmistuessa yhdeksän; paperittomia auttavat tahot, paperittomille annettu apu, annettua apua abstraktimmin määrittelevät tekijät, apuun liittyvät haasteet, paperittomien pyytämä apu, päätyminen avun piiriin, paperittomien näkyvyys auttajien näkökulmasta, paperittomien parissa tehtävän työn kehittäminen, paperittomien kokemat kielteiset kokemukset ja muut paperittomien tilanteeseen liittyvät auttajien huolenaiheet. Pääluokiksi muodostuivat avun kuvaukset, muut apuun liittyvät seikat sekä paperittomuuteen liittyvät ongelmat tai epäkohdat. Näyte toteutetusta sisällönanalyysistä, joka kuvaa ensimmäiseksi mainittuun pääluokkaan johtaneen analyysipolun, löytyy raportin liitteistä (liite 1).

4 Yhteenveto analyysin pohjalta tehdyistä havainnoista

4.1 Paperittomia auttavat tahot

Suurin osa aineistossa esiintyvistä auttajista oli itse seurakunnan jäseniä. Osa heistä oli diakoniatyöntekijöitä ja joukosta löytyi myös pari kirkkoherraa. Kaikkien roolia seurakunnassa ei oltu määritelty. Tämän lisäksi mukana oli sosiaalialan työntekijöitä (Elo 2017) turvapaikanhakijoiden kotimajoittajia, joista 83 % kertoi

olevansa valmis majoittamaan myös paperittoman (Ly 2018, 38), kolme johtoasemassa toimivaa henkilöä, kolme asiantuntijaa, kaksi projektityöntekijää, kaksi yhteistyöntekijää, kaksi palveluohjaajaa ja yksi projektipäällikkö.

Paperittomia auttavia tahoja nimettiin aineistossa vain vähän. Useimmiten auttajaksi nimettiin jokin kolmannen sektorin toimija. Yksittäisistä toimijoista useimmin mainittiin paperittomille terveystalvveluja tarjoava vapaaehtoisvoimin toimiva klinikka Global Clinic. Muiksi auttaviksi tahoiksi nimettiin uskonnolliset yhteisöt, Helsingin Diakonissalaitos, Suomen Punainen Risti, Vailla vakinaista asuntoa ry, Paikolaisneuvonta ry ja Pelastusarmeija.

4.2 Päätyminen avun piiriin

Enemmistö auttajista, jotka kommentoivat jollain tapaa paperittomien näkyvyyttä oli kohdannut heitä paljon tai usein. Paperittomia harvoin kohdanneita oli enemmän, kuin satunnaisesti kohdanneita. Henkilöitä, jotka eivät olleet kohdanneet paperittomia lainkaan oli saman verran, kuin heitä, jotka olivat epävarmoja palvelua saaneiden tai alueella oleskelevien paperittomien määrästä. Jotkut auttajista arvioivat, että paperittomien määrä Suomessa tulee kasvamaan lähivuosina.

Paperittoman kerrottiin päätyneen avun piiriin useimmiten jonkun "siviilihenkilön", kuten tuttavän, kaverin tai sukulaisen kautta. Toiseksi yleisintä oli avun piiriin päätyminen työntekijän tai auttavan tahon toiminnan kautta. Tässä tapauksessa oli useimmiten kyse palveluohjauksesta. Paperittomia hakeutui avun piiriin myös omatoimisesti. Esimerkiksi Suojattomat-hankkeessa tehtiin etsivää työtä, jota ei kuitenkaan mainittu työtapana muussa aineistossa yksittäistä puheenvuoroa lukuun ottamatta. Maininta löytyy myös siitä, että työntekijä on lähestynyt paperitonta spontaanisti; tällöin kyse ei ole kuitenkaan ollut järjestelmällisestä toiminnasta.

Entinen Kaikkien naisten talo -hankkeen toimija Venla Österberg kertoo Lastensuojelun Keskusliitolle kirjoittamassaan blogitekstissä, että hankkeen suurin asiakasryhmä ovat uuspaperittomat (Österberg 2019). Myös Suojattomat-hankkeen pääkohderyhmä olivat uuspaperittomat (Shinyella 2017, 1). Muualla aineistossa

puhutaan esimerkiksi ”kielteisestä päätöksestä” tai ”kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneista”, eli viitataan jollain tapaa turvapaikkaprosessiin. Pari kertaa paperittomista kerrottaessa käytettiin myös termiä ”romanikerjäläiset”. Useimmiten paperittomia ei eritelty suoraan minkäänlaisiin alaryhmiin.

4.3 Pyydetty ja saatu apu

Paperittomien avun pyyntöjen kerrottiin liittyvän ylivoimaisesti eniten perustarpeiden täyttämiseen. Niistä mainittiin muun muassa ruoka, majoitus, vaatteet ja terveydenhoito. Toiseksi ja kolmanneksi tyypillisimpiä olivat rahaan ja sen jälkeen lakiasioihin, toisin sanoen turvapaikkaprosessiin liittyvät avunpyynnöt. Myös henkistä tai sosiaalista tukea haettiin jonkin verran.

Myös apu, jota paperittomille tarjottiin, oli enimmäkseen perustarpeisiin vastaamista. Toiseksi eniten tarjottiin ohjausta, neuvontaa tai tietoa ja kolmanneksi eniten henkistä tai sosiaalista tukea. Maininnat jonkin verran esiin nostetusta hengellisestä tuesta liittyivät analyysivaiheessa yhteen henkisen ja sosiaalisen tuen kanssa, vaikka kyse ei olekaan näiden kolmen kohdalla identtisesti täysin samasta asiasta. Sosiaalinen tuki voidaan määritellä esimerkiksi ihmiseltä ihmiselle kriisitilanteessa tarjottavaksi selviytymistä tukevaksi toiminnaksi (Gothóni 1990, 13). Henkinen tuki taas yhdistetään usein emotionaaliseen, tunnetasolla toiselle annettavaan tukeen ja hengellinen tuki sisältää tyypillisesti uskonnollisen ulottuvuuden. Taloudellista tai oikeudellista apua taikka rahaa haluttiin tai pystyttiin antamaan melko harvoin. Vaikka suurin osa aineistossa haastatelluista toimi jonkin kirkon tai seurakunnan alaisena, ei suoraan juuri kirkon toimintaan ajatustasolla liitettävää apua tai tukea mainittu hengellistä tukea lukuun ottamatta paria yksittäistä kertaa useammin.

Auttajien kuvauksista nousi konkreettisesti annettua apua enemmän esiin avunantoa abstraktimmalla tasolla määritteleviä tekijöitä. Kerrotusta kuvastui muun muassa se, että apua pyrittiin antamaan ”ihmiseltä ihmiselle” -periaatteella huolimatta siitä millainen tausta henkilöllä on. Tämän lisäksi pyrittiin toimimaan lakien ja ohjeistuksien mukaan; esimerkiksi salassapitovelvollisuus oli tärkeä toi-

mintaa ohjaava laista kumpuava yksittäinen tekijä. Yhteistyötä tehtiin sekä muiden auttavien tahojen että viranomaisten kanssa. Osa koki yhteistyön viranomaisten kanssa olevan haasteellista, mutta myös myönteisiä kokemuksia löytyi. Osa auttajista kertoi tehdystä yhteistyöstä hyvin neutraaliin, ikään kuin poliittisesti korrektiin sävyyn.

Apuun liittyviä haasteita olivat sen tilapäisyys, rajallisuus, sen ulkopuolelle jääminen sekä palveluiden puutteellisuus esimerkiksi paperittomia koskevien ohjeistusten tai käytänteiden näkökulmasta. Aineistossa tuotiin myös esille erikseen puutteelliset resurssit. Edellä mainitun lisäksi analyysi erittelee auttajien kertomasta heistä itsestään johtuvia sekä paperittomista asiakkaista johtuvia seikkoja, jotka nähtiin haastavina. Auttajat muun muassa kokivat paperittomia kohdattaessaan jonkin verran eettistä ristiriitaa; maininnat tulivat pääasiassa Elon (2017) opinnäytetyöstä, jossa oltiin haastateltu sosiaalialan työntekijöitä ja tutkittu nimenomaan tätä asiaa, mutta aineistosta löytyi myös seurakunnassa toimivien kommentteja aiheeseen liittyen.

Osa sosiaalialan työntekijöistä koki esimerkiksi salassapitovelvollisuuden paperittomien kohdalla ongelmallisena, vaikka he tiedostivat, että sitä tulee noudattaa. Paperittomien parissa tehty työ nähtiin monta kertaa riskinä omalle kuormittumiselle. Paperittomia koskien mainittiin yleisimmin puutteellinen kielitaito. Muutamia mainintoja oli myös haastavasta käyttäytymisestä ja pari epärealistisista odotuksista. Sekä paperittomien että viranomaisten ja joidenkin auttajien kerrottiin kärsivän luottamuspulasta toisiaan kohtaan. Tulevalta toivottiin pääasiassa lisää tietoa asianomaisille, paperittomille esimerkiksi turvapaikkaprosessista ja auttajille ja viranomaisille täydennyskoulutusta ja tarkempia ohjeistuksia. Toiseksi eniten kaivattiin laaja-alaista vaikuttamistyötä paperittomien tilanteen parantamiseksi.

4.4 Paperittomuuteen liittyvistä ongelmista

Auttajat nimesivät runsaasti paperittomien mahdollisesti kokemia kielteisiä tunteita. Yksittäisinä niistä eniten mainintoja saivat pelko ja huoli. Stressi ja toivottoisuus mainittiin keskenään yhtä monta kertaa. Kielteisistä kokemuksista mainittiin useimmin traumaattiset elämäntapahtumat, joita olivat esimerkiksi väkivalta,

sota, kidutus ja hengenvaara. Uhkakuvina nähtiin yleisimmin joko paperittoman hyväksikäytetyksi joutuminen tai ajautuminen rikollisuuteen.

Yhteiskunnassa toimimiseen liittyvien haasteiden alle ryhmittivät muun muassa auttajien maininnat ihmisten kielteisistä asenteista paperittomia kohtaan. Kielteisiä asenteita oli kuitenkin havaittavissa hieman myös auttajien itsensä keskuudessa. Esille tuotiin lisäksi jonkin verran huolta epäoikeudenmukaisista palautuspäätöksistä sekä tiukentuneesta lainsäädännöstä, jonka vuoksi Suomesta on nykyään vaikeampi saada myönteinen turvapaikkapäätös. Nämä ovat kaksi eniten mainittua seikkaa, jotka selkeästi vaarantavat paperittomien ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa. Tiettyä yksittäistä kuvausta useammin kerrottiin yleisestä huolesta paperittomien ihmisoikeuksien vaarantumisen suhteen.

5 Pohdinta

5.1 Tulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin ja johtopäätökset

Esimerkiksi Jauhiaisen ja Gaddin tutkimuksen perusteella seurakunnat ja kolmannen sektorin toimijat tunnistetaan kunnissa paperittomia auttaviksi tahoiksi. Puolet heidän esiin nostamistaan yksittäisistä kolmannen sektorin toimijoista mainitaan myös opinnäytetyön aineistossa. Niiden kerrotaan tarjoavan perustarpeisiin vastaavaa apua, oikeusapua tai vertaistukea. (Jauhiainen & Gadd 2018, 3.) Vertaistuki tuotiin esille aineistossa suoraan vain yksittäisessä maininnassa. Myös Anderssonin, Hjernin ja Ascherin tutkimuksessa kerrotaan, että vastaajat saivat ruokaa ja muuta perustarpeisiin vastaavaa apua yleisimmin kirkoilta ja vapaaehtoisjärjestöiltä (Andersson, Hjern & Ascher 2018, 7). Aineistossa mukana olleessa Venetjoen 28 ei-luterilaisen seurakunnan haastattelut sisältävässä opinnäytetyössä seurakunnan jäsenten ja paperittomien kohtaamisista tehdyssä yhteenvedossa kohtaamisten suhteellinen määrä oli yhteneviltä osin yksinään lähes sama, kuin koko aineistossa (Venetjoki 2016, 40).

Mikkolan sosiaalityön käytäntötutkimuksessa todetaan useita samoja asioita, kuin analyysin yhteenvedossa. Hän kertoo saaneensa kuulla siihen osallistuneilta

asiantuntijoilta paperittomuuden lisäävän muun muassa inhimillistä ahdinkoa, hyväksikäyttöä ja rikollisuutta. Samassa yhteydessä esiin tuotu harmaa talous ei noussut aineistossa esiintyneiden auttajien kertomasta esille. (Mikkola 2019, 80.) Ilmiön olemassaolo on joka tapauksessa ymmärrettävä, jos on pakko tulla jotenkin toimeen, eikä laillista oikeutta työntekoon ole. Mikkolan tutkimuksessa painotetaan toimijoiden välisen yhteistyön merkitystä ja suositellaan jalkautuvaa työotetta luottamuksen rakentamiseksi (Mikkola 2019, 85). Jalkautuva työote on rinnastettavissa etsivään työhön, jota aineistossa kerrotun perusteella tehtiin kyseisten toimijoiden keskuudessa melko vähän.

Mikkola kertoo myös, että turvapaikanhakijat, joita uuspaperittomat ovat olleet ennen kielteistä turvapaikkapäätöstä, kärsivät usein sotatraumoista ja useita on kidutettu kotimaassa; hänen haastattelemansa henkilöt ovat huolissaan paperittomien mielenterveyden tilasta. Tämän lisäksi heidän mukaansa uuspaperittomat kokevat usein, että he eivät ole Suomessa toivottuja. Paperittomaksi jääminen on Mikkolan mukaan kokemus omiaan synnyttämään entistä enemmän epäluottamusta erityisesti maan viranomaisia kohtaan. Myöskään paperittomien auttajat eivät välttämättä luota viranomaisiin. Tutkimuksessa mukana olleet asiantuntijat kertovat, että paperiton ei ole usein tietoinen siitä, millaisessa tilanteessa hän todella elää ja mitkä ovat olleet perusteet kielteiselle turvapaikkapäätökselle. Hätmajoitus on yleensä viimeinen yösjavaihtoehto, sillä se lisää henkistä ahdinkoa. (Mikkola 2019, 81–85.) Vaikka tämä ei noussut analyysin yhteenvedossa esille, mainittiin hätmajoituksen välttäminen aineistossa kahdessa eri yhteydessä. Suojattomat-hankkeen raportissa kerrotaan, että hätmajoituksessa tavatut paperittomat ovat todenneet tarvitsevansa sitä vain välillä (Shinyella 2017, 22).

Anderssonin, Hjernin ja Ascherin (2018) tekemässä tutkimuksessa todetaan, että paperittoman elämä on turvatonta ja stressaavaa, jonka lisäksi monet heistä elävät jatkuvassa karkotuksen pelossa. Tällä kaikella on vahingollisia seurauksia mielenterveyden kannalta. Heidän mukaansa entiset turvapaikanhakijat muodostavat suuren osan paperittomista Pohjoismaissa. (Andersson, Hjern & Ascher 2018, 1–7.) Kuusion, Nykäsen ja Keskimäen mukaan vuoden 2015 massiivinen

turvapaikanhakijoiden määrä sekä turvapaikan myöntämistä sääntelevä lakimuutos tulevat todennäköisesti vaikuttamaan paperittomien määrään Suomessa sitä kasvattavasti (Kuusio, Nykänen & Keskimäki 2017, 238). Aineistossa esiintyneiden auttajien huoli epäoikeudenmukaisista palautuspäätöksistä voi olla aiheellinen, sillä maahanmuuttoviranomaisten ja vaikkapa ihmisoikeusjärjestöjen käsitukset lähtömaan turvallisuuden tasosta eroavat usein huomattavasti toisistaan (Siirto & Laihia 2016, 122–123). Paperittoman asiakkaan kohtaamisen aiheuttama eettisen ristiriitaisuuden kokemus tunnistetaan ja tunnustetaan ilmiönä myös terveydenhoidon ammattilaisten keskuudessa (Kuusio, Nykänen & Keskimäki 2017, 244).

Tehdyn analyysin tuloksista tulee ilmi, että paperittomat saavat kyllä Suomessa välttämätöntä toimeentuloa tukevaa apua ainakin kunnissa, joissa heitä on paljon. Suurin osa aineiston toimijoista nimittäin vaikutti pääkaupunkiseudulla, jonne valtaosa Suomen paperittomista sijoittuu (Jauhiainen & Gadd 2018, 1). Muunlainen, heidän tilannettaan pysyvämmiin kohentava apu taas on heikommin saatavissa. Esimerkiksi oikeusapua voitaisiin pyrkiä tarjoamaan paperittomille enemmän. Mikkolan mainitsemia resursseja oman tulevaisuuden suunnitteluun ei ole tyypillisesti tarjolla (kts. Mikkola 2019, 84). Puutteelliset resurssit on yleinen ongelma tehtäessä sosiaalialan työtä sekä toimittaessa kolmannella sektorilla, tosin siihen olisi mahdollista puuttua esimerkiksi varojen käytön priorisoinnin kautta, mikä vaatii yhteiskunnallista ja poliittista vaikuttamistyötä. Koska aineistossa on mukana tekstidokumentteja vuodesta 2016 eteenpäin, on paperittomia koskevia ohjeistuksia ja käytänteitä varmasti ehditty jo paikoin tarkentaa. Esimerkiksi Suojattomat-hankkeen raportissa mainitaan, että alkuvuodesta 2017 ei ollut vielä valtakunnallisia ohjeita koskien toimeentulotuen myöntämistä paperittomille (Shinyella 2017, 23). Nykyään Kela myöntää maksusitoumuksen ruokaan ja lääkkeisiin, jos kunnan tarjoama hätämajoitus ei tarjoa niitä (Mutanen 2019).

Aineistoon mukaan ottamassani podcastissa Suojattomat-hankkeen asiantuntija Nora Lindström toteaa, että ihminen ei voi olla laitton ja että hänellä on ihmisoikeudet ja ihmisarvo (Patronen & Talola 2016, 10:54–11:36). Kun esimerkiksi poliitikot, poliisi tai maahanmuuttoviranomaiset käyttävät tätä termiä, vaikuttavat he

väestön asenteisiin (kts. esim. Väkiparta 2017). Tätä kautta mahdollistuu paperittomia auttavien syyllistäminen sekä heidän omasta itsestään lähtöisin oleva syyllistyminen, jolloin auttaminen aiheuttaa todennäköisemmin psyykkistä kuormittumista. Esimerkiksi tässä on yksi peruste sille, miksi tulisi mieluummin käyttää termiä paperiton. Meidän tulisi tarkastella paperittomia ja heidän tilannettaan objektiivisesti subjektiivisen sijaan.

Autettaessa Suomeen tulevia pakolaisia, turvapaikanhakijoita tai tänne jääviä kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita paperittomia on tietyllä tapaa kyse samasta ilmiöstä, kuin annettaessa kiireellistä hoitoa terveydentilan heikennyttyä. Kuten Venetjoen opinnäytetyössä haastateltu anonymi seurakunnan toimija toteaa, ideaalinen ratkaisu olisi antaa apua jo lähtömaassa (Venetjoki 2016, 56). Täsmäapu saattaisi jopa olla pienempi paha EU:n ja sen jäsenmaiden kannalta. Tämä olisi mahdollista selvittää esimerkiksi toteuttamalla kustannusarvion ja vertaamalla sitä nykytilanteeseen. Itse konfliktitilanteiden neutralisointiin ei ole koskaan yksiselitteistä ratkaisua, mutta pakolaisia ja turvapaikanhakijoita tulee saapumaan Eurooppaan niin kauan, kuin ihmiset joutuvat jättämään kotinsa perälteessään itsensä ja perheensä puolesta. Jos henkilö kokee olevansa lähtömaassaan hengenvaarassa, on ymmärrettävää, miksi hän valitsee sinne palaamisen sijaan mieluummin paperittomuuden.

Päätellen siitä, että kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneilta poistettiin oikeus tilapäiseen oleskeluun, on viranomaisistahojen näkökulmasta ilmeisesti pienempi paha, että henkilö jää Suomeen ja päätyy paperittomaksi. Tällöin hänen välttämätön toimeentulonsa jää kuitenkin viime kädessä yhteiskunnan ja vapaaehtoisten auttajien vastuulle. Jos kunnat eivät tarjoa jotakin palvelua velvollisuudestaan huolimatta, jää avunanto kolmannen sektorin ja ”siviilihenkilöiden” toiminnan varaan. Vaihtoehtona voisi olla myös tilanne, jossa henkilö tekee töitä elättäen itse itsensä ja säilyttää toimintakykynsä passivoitumisen sijaan. Päättäjien olisi kenties syytä punnita ja vertailla näitä skenaarioita keskenään uudelleen tarkastellen nimenomaan pidemmän tähtäimen etua.

5.2 Opinnäytetyön prosessin arviointia

Keväällä 2019 kävin vierailemassa Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksellä, joka lupautui tällöin opinnäytetyöni toimeksiantajaksi. Tässä vaiheessa asiakasryhmäksi valikoitui heidän pyynnöstään maahanmuuttajat. Lopullinen opinnäytetyön aiheen ja tutkimuskysymysten tarkentuminen tapahtui vaiheittain aineistohaun ja löytyneeseen materiaaliin perehtymisen kautta. Ennen aineistohakua tarkoituksena oli toteuttaa opinnäytetyö integroivana kirjallisuuskatsauksena, mutta sen edetessä tuli selväksi, ettei riittävästi oikeanlaista aineistoa tulisi löytymään. Integroivassa kirjallisuuskatsauksessa voi käyttää eri menetelmin toteutettuja tutkimuksia, mikä mahdollistaa suuremman otoksen keräämisen ja sitä kautta tutkittavan ilmiön laaja-alaisemman kuvaamisen (Salminen 2011, 8). Aineistohaun yhteydessä ei kuitenkaan löytynyt riittävästi sisäänottokriteerit täyttävää tutkimustietoa, jonka vuoksi jouduin miettimään uutta lähestymistapaa. Edellä mainittua opinnäytetyöprosessin vaihetta taas olisi jouduttanut informaation hyödyntäminen hakusanojen valinnassa. Perehdyttyäni lisää tutkimuksen teon metodologiaan, suunnittelin suorittavani Grounded teorian mukaisen aineiston analyysin, mutta päädyin opinnäytetyön ohjaajani suosituksesta kuitenkin toteuttamaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin.

Kaikissa aineistoni teksteissä ei ollut luonnollisesti yhtä paljon mainintoja jokaisesta kategoriasta. Tämä oli kiinni muun muassa siitä, mitä haastatelluilta oltiin alun perin kysytty. Lisäksi ne olivat eri laajuisia tekstin pituuden ja haastateltujen auttajien määrän suhteen. Erityisesti blogitekstit ja uutisartikkelit ovat luonnostaan lyhyempiä ja niistä sai kerättyä vähemmän pelkistettyjä ilmauksia verrattuna opinnäytetöihin. Toisaalta esimerkiksi turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien ajatuksia sisältävästä opinnäytetystä (Ly 2018) pystyin hyödyntämään vain hyvin pientä osaa. Yhdessä mukaan ottamistani opinnäytetöistä oli taas esimerkiksi liitteenä haastateltujen litteroidut vastaukset heille esitettyihin kysymyksiin ja toisessa sisällönanalyysi, jonka pelkistetyt ilmaukset olivat usean lauseen mittaisia.

Jos olisin päässyt tarkastelemaan kaikkia aineistossa haastateltujen kommentteja sekä kaikkea Suojattomat-hankkeessa kerättyä dataa, olisivat analyysini tulokset voineet painottua eri tavalla. Luonnollista aineistoa ei kuitenkaan ole tuo-

tettu tutkimuksen tekoa varten. Jos sitä haluaa käyttää, niin ei kannata eikä oikeastaan voikaan lähteä liikkeelle liian tiukalla aiherajauksella, vaan on toteutettava tutkimusta enemmän aineiston ehdoilla. Analyysin pohjalta saadut tulokset vastasivat joka tapauksessa tutkimuskysymyksiin. Ne toistavat pääsääntöisesti jo aiemmissa tutkimuksissa esiin nousseita asioita paperittomien tilanteesta, mikä lisää niiden luotettavuutta. Lisäksi yhteenveto havainnoista on suhteellisen yhtenäinen koko aineiston kanssa. Uskon, että toimeksiantajan on mahdollista hyödyntää opinnäytetyöni tuloksia esimerkiksi henkilöstön ja yhdistyksen toiminnan reflektoinnin tukena heidän kohdatessaan paperittomia asiakkaita. Myös uudet työntekijät sekä harjoittelijat voivat hyötyä työhön perehtymisestä.

5.3 Eettisyys ja luotettavuus

Suomen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan keskeisiä tutkimuksen eettisyyden lähtökohtia ovat muun muassa rehellisyyden, yleisen huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen koko tutkimusprosessin ajan, eettisesti kestävien metodien soveltaminen (ketään ei saa vahingoittaa henkisesti eikä fyysisesti), viitauksen asianmukainen merkitseminen, tutkimuslupien hankkiminen, rahoituslähteistä ja muista sidonnaisuuksista raportointi sekä tietosuojan noudattaminen. Eettisyys ja luotettavuus linkittyvät neuvottelukunnan mukaan tutkimusta tehdessä toisiinsa ja listauksen ensimmäinen, kolmas sekä toiseksi viimeinen kohta liittyvätkin myös tutkimuksen luotettavuuteen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.)

Pyrin ottamaan eettisyyden huomioon opinnäytetyön prosessin aikana muun muassa siinä, että erittelin omat ajatukseni lähdemateriaalista merkitsemällä lähdeviitteet asianmukaisesti, jotten syyllistyisi tahattomasti plagiointiin. Pyrin myös tekemään analyysiäni objektiivisesti antamatta omien tai muiden asettamien päämäärien liiaksi ohjata sen suuntaa (Tuomi & Sarasjärvi 2018, 81). On kuitenkin hyvä tiedostaa, että kaikki prosessissa mukana olleet tahot toimeksiantajasta opinnäytetyön ohjaajiin vaikuttivat omalta osaltaan siihen, millainen tästä opinnäytetyöstä lopulta tuli kokonaisuutena. Koska en haastatellut itse ketään minun ei esimerkiksi tarvinnut hakea tutkimuslupia. He, joiden mielipiteet on alun perin-

kin esitetty anonyymisti alkuperäisissä tekstidokumenteissa, jotka kuuluvat aineistooni, pysyvät luonnollisesti anonyymeina myös omassa opinnäytetyössäni. Koska on kyse eettisesti vaikeasta aiheesta, jota on tutkittu vain vähän ja rajoitusti, oli perusteltua tutkia sitä ensin laadullisesti (Kylmä, Vehviläinen-Julkunen & Lähdevirta 2003, 612).

Tutkimuksen luotettavuutta käsitellään tyypillisesti validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetti viittaa siihen, onko tutkittu sitä mitä piti (kts. 6.1 Opinnäytetyön prosessin arviointia) ja reliabiliteetti tulosten toistettavuuteen. (Tuomi & Sarasjärvi 2017, 409.) Oman opinnäytetyöni luotettavuutta pyrin lisäämään esimerkiksi toteutuksen totuudenmukaisella kuvauksella raportointia suorittaessani (Tuomi & Sarasjärvi 2017, 419) sekä vertaamalla saamiani tuloksia tutkimastani aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Kyseessä on kuitenkin laadullinen analyysi, joten tulosten toistaminen tai yleistäminen luotettavasti on haasteellista. Tutkija voi lisätä tutkimuksensa luotettavuutta myös omia tutkittavaan aiheeseen liittyviä ennako-oletuksiaan tarkastelemalla ja ottamalla ne huomioon analyysivaiheessa. (Tuomi & Sarasjärvi 2018, 81.) Itselläni ei ollut juurikaan ennako-oletuksia, sillä ainoa asia, minkä prosessin alkupuolella tiesin paperittomuudesta, oli se, että jotkut turvapaikanhakijat jäävät viranomaisilta paettuaan paperittomiksi kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen. Käytettäessä luonnollista, valmiiksi olemassa olevaa aineistoa tutkija ei voi tahattomasti tai tahallisesti vaikuttaa esimerkiksi siihen, mitä haastateltava aiheesta kertoo, mikä on mahdollista nähdä luotettavuutta lisäävänä tekijänä.

5.4 Ammatillinen kasvu

Kuten toin jo edellisessä alaluvussa ilmi, en tiennyt juuri mitään paperittomista taikka heille suunnatuista palveluista ennen opinnäytetyöni tekoa. Olen nyt siis päässyt syventymään aiheeseen ja silmäni ovat avautuneet uudella tavalla asian eettiselle painoarvolle. Tein aikoinaan opintojeni asiakastyön harjoittelun Paiholan vastaanottokeskuksessa, jota ollaan pian sulkemassa (kts. Kosonen 2019). Vaikka odotusajan keskuksissa järjestetäänkin tyypillisesti työtoimintaa ja suomen kielen opetusta, sisältää turvapaikanhakijoiden arki usein paljon pelkkää olemista ja odottamista. Näin on erityisesti silloin, jos vastaanottokeskus sijaitsee

syRJäisessä paikassa, kuten Paiholan tapauksessa. Kun taas on liikaa aikaa, syntyy ihmismielessä helposti kärsimättömyyttä ja alakuloa. Uuspaperittomien tilanne pitää sisällään tämän saman ongelman, mutta paperittomaksi joutuminen luo entistä potentiaalisemman kasvualustan syrjäytymiselle ja hallinnan tunteen menettämiselle.

Opintojeni lähestyessä loppuaan olen saavuttanut entistä vahvemman ymmärryksen siitä, että minä tulen olemaan tulevassa työelämässäni yksi niistä ihmisistä, jotka voivat oman työnsä kautta pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnassa heikossa asemassa olevien henkilöiden asemaan. Havainto koskee muitakin asiakasryhmiä, mutta paperittomat ovat tästä äärimmäinen esimerkki. Ei pidä paikkaansa, että niin sanottu rivityöntekijä ei voisi vaikuttaa asioihin, vaikka se voi välillä siltä tuntuakin, vaan pienilläkin teoilla voi aikaansaada muutosta. Tämä tulisi muistaa silloin, kun meinaa lannistua. Työkavereiden ja johtoasemassa olevien henkilöiden asennoitumisella on asian suhteen kuitenkin suuri merkitys ja sekä innostus että nihkeä asennoituminen voivat levitä.

Yleisesti ajatellaan, että sosiaalialan työssä on läsnä niin motivoimisen ja kannustamisen kuin myös rajoittamisen elementit. Itse tahdon mieluummin tehdä työtä, joka tukee asiakkaan kasvuprosesseja ja ajaa heidän etujaan, kuin työtä, joka perustuu kielloille ja määräyksille. Maahanmuuttajat on yksi asiakasryhmistä, joiden parissa minua kiinnostaisi tehdä töitä tulevaisuudessa, joten näen itse, että opinnäytetyöni kautta kerryttämäni aiheeseen liittyvä uusi asiantuntemus on ollut ammatillista kasvuani tukevaa.

5.5 Jatkotutkimusaiheet

Aineistolähtöinen tutkimus tuottaa tietoa erityisesti siitä, mitä aiheeseen liittyen on tähän mennessä tarkasteltu, mistä on puhuttu ja mitkä asiat ovat mahdollisesti jääneet toistaiseksi vähemmälle huomiolle. Niin kuin tuon jo aiemmin ilmi (kts. 6.3 Opinnäytetyön prosessin arviointia), kirjallisuuskatsausta olisi ollut mahdotonta toteuttaa tällä aineistolla, mikä kertoo selvästi siitä, että paperittomuutta on tutkittu ainakin Suomessa ja Euroopassa sosiaalialan näkökulmasta tähän men-

nessä hyvin vähän. Lisää tutkimusta siis tarvitaan. Opinnäytetyöni tulosten pohjalta olisi esimerkiksi mahdollista suorittaa sen aihepiireihin liittyvää jatkoselvitystä paikallisemmin. Olisi kiinnostavaa tietää millainen tilanne on paperittomien suhteen esimerkiksi Pohjois-Karjalan alueella. Kattavimmin selvitystä saisi toteutettua määrällisenä kyselytutkimuksena ja luonnollinen valinta tutkimusjoukoksi taas olisivat Joensuun osalta Jellin palvelutarjontalistauksesta löytyvät toimijat. Helpoin tapa tehdä tämä käytännössä olisi koostaa kyselylomake, jota voisi jakaa tutkimuksen osanottajille eteenpäin sähköisessä muodossa.

Hyödyllistä olisi tutkia tarkemmin myös Suomen paperittomien taustoja, kuten Andersson, Hjern ja Ascher (2018) ovat tehneet omissa tutkimuksissaan mielenterveyden kartoittamisen yhteydessä. Yhdistettynä tietoon tuen tarpeista voitaisiin tätä kautta ottaa käyttöön nimenomaan paperittomille suunnattuja täsmäpalveluita. Näin olisi mahdollista pidemmällä aikavälillä kenties säästää kuluissa, jos paperittomuutta päästäisiin kitkemään tehokkaammin. Kun palveluita tarjotaan ilman käännätyksen uhkaa, saadaan aikaan seuraavat edut: 1) syntyy tilastoinnin mahdollisuus, jolloin voidaan kerätä tietoa asiakasryhmästä, 2) asiakkaat päätyvät todennäköisemmin avun piiriin, jolloin voidaan ehkäistä heidän tilanteensa pahenemista, 3) auttajien on mahdollista tehdä yhteistyötä asiakkaiden kanssa heidän tilanteensa parantamiseksi. Tavoitteeksi voidaan ottaa esimerkiksi yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja palveluiden kehittäminen. (kts. Mikkola 2019, 86.)

Lähteet

- Ahonen, J. Talja, M. & Tsurkka, J. 2019. Paperittomia ja heitä ohjaavien ammattilaisten työtä helpottava palveluopas ja prosessikaavio. Lahden ammattikorkeakoulu. Aikuissosiaalityö. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019091818597>. 13.2.2020.
- Alanko, M. & Okko, E. 2016. Ensimmäinen luokku: Diakoniatyö paperittomien ensimmäisenä kohtaajana. Diakonia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201604295524>. 7.1.2020.
- Andersson, L. M. C., Hjern, A. & Ascher, H. 2018. Undocumented adult migrants in Sweden: mental health and associated factors. *BMC Public Health* 1369 (18), 1–9.
- Blencove, A. 2016. Kasvokkain: Olisitko valmis rikkomaan lakia suojellaksesi turvapaikanhakijoita, kirkkoherra Kari Kanala? Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-9315680>. 15.1.2020.
- Dabashi, H. 2012. *The Arab Spring: The End of Postcolonialism*. London: Zed Books.
- Elo, M. 2017. Päämäärien valtakunnan kansalaiset: Paperittomuuden ammattieettinen haaste sosiaalialan työntekijöille. Diakonia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705026041>. 8.1.2020.
- Elonheimo, V. 2020. Opinnäytetyö Sosionomi (AMK). 1700099@edu.karelia.fi. 4.3.2020.
- Gadd, K. 2017. Paperittomat. Teoksessa Jauhiainen, J. S. (toim.) *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa*. Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksen julkaisuja. Nro 5. Turun yliopisto: Turku, 133–141.
- Golato, A. 2017. Naturally Occurring Data. Teoksessa Barron, A. Gu, Y. & Steen, G. (toim.) *The Routledge Handbook of Pragmatics*. London: Routledge, 21–26.
- Gothóni, R. 1990. Vanhusten sosiaaliset verkostot ja sosiaalinen tuki. Tutkimus kalliolaisten ja kiteeläisten vanhusten elämäntilanteesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Gothóni, R. Siirto, U. 2016. Pakolaisuus muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Gothóni, R. Siirto, U. (toim.) *Pakolaisuudesta kotiin*. Helsinki: Helsinki University Press, 9–18.
- Helsingin Diakonissalaitos. 2020. Suojattomat – yhteisön tukea paperittomille. <https://www.hdl.fi/blog/2018/05/23/suojattomat-yhteison-tukea-paperittomille-2/>. 13.2.2020.
- Hjulfors, C. Johansson, A. & Smedjebacka, J. 2017. "Vänd inte dina ryggen" En fördjupning i församlingarnas arbete med papperslösa personer i Finland. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Ammattikorkeakoulu Novia. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017052410108>. 30.1.2020.
- Homanen, R. Alastalo, M. 2018. Perhesuhteet ulkomaalaisten rekisteröinnissä ja tilastoinnissa. Teoksessa Hiitola, J. Anis, M. & Turtiainen, K. (toim.) *Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi – Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä*. Tampere: Vastapaino Oy, 76–97.

- Jauhiainen, S. & J. Gadd, K. 2018. URMI kaupunkianalyysi III. Paperittomat Suomessa vuoden 2018 alussa. Turun yliopiston maantieteen osasto. http://urmi.fi/wp-content/uploads/2018/02/URMI_kaupunki-analyysi_3.pdf. 2.10.2019.
- Jelli. 2020. Lista palveluista, joita paperiton voi Joensuussa käyttää. <https://www.jelli.fi/moi/paperittomat-undocumented-migrants/>. 5.3.2020.
- Jelli. 2019. Tietoa Jelli.fi palvelusta. <https://www.jelli.fi/ilmoita/tietoa-palvelusta/>. 5.3.2020.
- Kanninen, J. 2017. Maailmanpolitiikan arkipäivää: Paperittomien joukko kasvaa. Podcast. Yle. <https://areena.yle.fi/1-4232534>. 27.1.2020.
- Kansainvälinen siirtolaisjärjestö IOM. 2019. Avustettu vapaaehtoinen paluu ja paluutuki Suomessa. <https://iom.fi/fi/avustettu-vapaaehtoinen-paluu-ja-paluutuki-suomessa>. 13.1.2020.
- Konttinen, E. 2020. Kolmas sektori. Jyväskylän yliopisto. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>. 9.5.2020.
- Kosonen, L. 2019. Maahanmuuttovirasto sulkee Paiholan vastaanottokeskuksen Kontiolahdella – paineita myös muiden keskusten sulkemiselle. Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-11087326>. 20.4.2020.
- Kuusio, H. Nykänen, E. Keskimäki, I. 2017. Paperittomien oikeudet terveystalveluihin Suomessa, Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa. Teoksessa Lämsä, R. (toim.) Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2017: 54. Helsinki: Sosiaalilääketieteen yhdistys ry, 238–247.
- Kylmä, J. Vehviläinen-Julkunen, K. & Lähdevirta, J. 2003. Laadullinen terveystutkimus – mitä, miten ja miksi? Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 119 (7), 609–615.
- Ly, Q. 2018. Turvapaikanhakijoiden kotimajoittajien kokemuksia majoittamisesta ja omasta hyvinvoinnista. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201802092221>. 7.1.2020.
- Maahanmuuttovirasto. 2020a. Turvapaikkaa voi hakea vain Suomessa. <https://migri.fi/turvapaikka-suomesta>. 9.5.2020.
- Maahanmuuttovirasto. 2020b. Uusintahakemus. <https://migri.fi/uusintahakemus>. 5.3.2020.
- Maahanmuuttovirasto. 2020c. Maahanmuuton tilastot 2019: Oleskelulupaa haki ennätysmäärä työntekijöitä. https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuton-tilastot-2019-oleskelulupaa-haki-ennatys-maara-tyontekijoita. 5.3.2020.
- Maahanmuuttovirasto. 2019. Maahanmuuton vuoden 2018 tilastot: Yhä useampi haki viime vuonna oleskelulupaa työn perusteella. https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuton-vuoden-2018-tilastot-yha-useampi-haki-viime-vuonna-oleskelulupaa-tyon-perusteella. 6.3.2020.
- Maahanmuuttovirasto. 2017. Sisäisten siirtojen ohjelma päättyy – Suomi vastaanottanut 1 975 Italiaan ja Kreikkaan tullutta turvapaikanhakijaa. https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/2017_36_sisaiset-siirrot-paattyy. 3.4.2020.
- Maahanmuuttovirasto. 2016. Vuonna 2015 myönnettiin hieman yli 20 000 oleskelulupaa, uusia Suomen kansalaisia reilut 8 000. https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/vuonna-2015-myonnettiin-hieman-yli-20-000-oleskelulupaa-uusia-suomen-kansalaisia-reilut-8-000. 9.5.2020.

- Maahanmuuttovirasto. 2015. Ohjeistus turvapaikanhakijoiden kotimajoittajille. https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ohjeistus-turvapaikanhakijoiden-kotimajoittajille. 9.5.2020.
- Miettinen, A. 2019. Maahanmuuttajat. Käsitteitä. Väestöntutkimuslaitos. https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/. 18.6.2019.
- Mikkola, S. 2019. Paperittomuutta voi vähentää vain tietoa ja tukea tarjoamalla. *Janus* 27 (1), 79–87.
- Mutanen, K. 2019. Kelan ohjeistus paperittomien perustoimeentulotuen hakemiseen. Tekstikopio sähköpostiviestistä huhtikuulta 2019. Jelli. <https://www.jelli.fi/assets/files/sites/6/2019/06/Kela-paperittomien-toimeentulotuki-2019-Joensuu.pdf>. 28.2.2020.
- Nelskylä, L. 2017. Paperittoman osa on onneton ja epätoivoinen – "He oikein anelevat meitä auttamaan heitä". Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-9865933>. 15.1.2020.
- Pakolaisten asemaa koskeva yleissopimus 77/1968.
- Paperittomat. 2020. Paperittomat-hanke 2012–2017. http://www.paperittomat.fi/?page_id=765. 2.4.2020.
- Paperittomat. 2017. Paperittomuudesta. Paperittoman määritelmä. http://www.paperittomat.fi/?page_id=28. 27.9.2019.
- Parhiala, P. Railo, S. 2016. Pakolaiset maailmamme kuvana. Gothóni, R. Siirto, U. (toim.) Pakolaisuudesta kotiin. Helsinki: Helsinki University Press, 21–39.
- Patronen, A. Talola, V. 2016. Horisontti: Mistä kestävää apua paperittomille? Podcast. Yle. <https://areena.yle.fi/1-3769857>. 20.1.2020.
- PICUM. 2018. Terminology Leaflet. https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/09/TerminologyLeaflet_EN_PICUM.pdf. 13.4.2020.
- Pietilä, V. 1973. Sisällön erittely. Helsinki: Gaudeamus.
- Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 2020. Monikulttuurisuus. <https://www.pksotu.fi/toiminta/monikulttuurisuus/>. 5.3.2020.
- Potter, J. 2002. Two kinds of natural. *Discourse Studies* 4 (4), 543–548.
- Räsänen, A. 2019. Paperittomat ihmiset kaipaavat toivoa ja tekemistä. Helsingin Diakonissalaitos. <https://www.hdl.fi/blog/2019/03/29/paperittomat-ihmiset-kaipaavat-toivoa-ja-tekemista/>. 8.1.2020.
- Sakhawy, A. E. 2015. Is the Arab Spring Enough? *Peace Review. A Journal of Social Justice* 27 (3), 363–370.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Shinyella, T. 2017. Kohti järkeviä ratkaisuja. Uuspaperittomien tilanne, tuen tarve sekä viisi toimenpide-ehdotusta. Helsingin Diakonissalaitoksen Suojattomat-hankkeen raportti. <https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2018/01/Helsingin-Diakonissalaitos-Suojattomat-raportti-2017-web.pdf>. 13.2.2020.
- Siirto, U. Laihia, M. 2016. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto. Toteutuvatko ihmisoikeudet. Gothóni, R. Siirto, U. (toim.) Pakolaisuudesta kotiin. Helsinki: Helsinki University Press, 113–136.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019a. Kunnat. <https://stm.fi/kunnat>. 25.6.2019.

- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019b. Palvelujen menot ja rahoitus. <https://stm.fi/talous-ja-toiminta/palvelujen-menot-ja-rahoitus>. 25.6.2019.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019c. Laittomasti maassa oleskelevien sosiaali- ja terveydenhuolto. <https://stm.fi/laittomasti-maassa-oleskelevien-sosiaali-ja-terveydenhuolto>. 16.1.2020.
- Tamagno, B. 2016. People in motion. The European migration crisis. *Geodate* 29 (2), 3–8.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Paperittomien terveysterveystoiminta Suomessa. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/paperittomat/paperittomien-terveyspalvelut-suomessa>. 9.5.2020.
- Tilastokeskus. 2019. Väestö. Turvapaikanhakijat ja pakolaiskiintiö. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#turvapai-kanhakijatjapakolaiskiinti%C3%B6. 27.9.2019.
- Tuomi, J. Sarasjärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (ePub-versio). Tammi: Helsinki.
- Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>. 16.1.2020.
- UNHCR. 2020a. The 1951 Refugee Convention. <https://www.unhcr.org/1951-refugee-convention.html>. 2.4.2020.
- UNHCR. 2020b. Refugee Crisis in Europe. <https://www.unrefugees.org/emergencies/refugee-crisis-in-europe/>. 2.3.2020.
- Venetjoki, M. 2016. Seurakunnat paperittomien kohtaajina: Tutkimus ei-luterilaisista seurakunnista Helsingissä. Diakonia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201603173279>. 7.1.2020.
- Verohallinto. 2013. Kirkollisvero. https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/uutishuone/esitys_ja_opetusmateriaali/kirkollisver/. 9.5.2020.
- Väkiparta, K. 2017. Sanoilla on väliä. Amnesty International Suomen osasto ry:n lukujuttu. <https://www.amnesty.fi/sanoilla-on-valia/>. 28.2.2020.
- Yle. 2020a. Tervetuloa tutustumaan Yleen yhtiönä! <https://yle.fi/aihe/yleisradio>. 9.4.2020.
- Yle. 2020b. Mitä julkinen palvelu tarkoittaa? <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/01/05/mita-julkinen-palvelu-tarkoittaa>. 9.4.2020.
- Yle. 2019. Yle pähkinänkuoressa. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/yleisradio/yle-pahkinankuoressa>. 9.4.2020.
- Österberg, V. 2019. Paperittomana Suomessa. Lastensuojelun keskusliiton blogi. <https://www.lskl.fi/blogi/paperittomana-suomessa/>. 7.1.2020.

Pääluokan "Avun kuvaukset" analyysipolku

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	
Asunnottomien erityisdiakoniatyö (1)	Kolmas sektori (16)	Paperittomia auttavat tahot		
Seurakunta/kirkko (1)				
Liikkuvan väestön päiväkeskus Hirundo (Helsingin Diakonissalaitos) (1)				
Suojattomat-hanke (Helsingin Diakonissalaitos) (1)				
Suomen Punainen Risti (1)				
Global Clinic (6)				
Vailla vakinaista asuntoa ry (1)				
Pelastusarmeija (1)				
Pakolaisneuvonta ry (1)				
Kela (1)				
Helsingin kaupunki (1)				
Kunnallinen sosiaalityö (4)				
Asumispalvelut (1)				
Akuutti (sairaala-/terveydenhoito) (1)				
Muslimit (1)	Paperittomien omat yhteisöt (1)			
Ruoka (5)	Perustarpeet (41)			
Majoitus/yösiija (11)				
Vaatteet (2)				
Vaipat (1)				
Paikka, jossa nukkua päiväunet (2)				
Pyykinpesumahdollisuus (1)				
Suihkussa käynti (1)				
Synnytys terveyskeskuksessa (1)				
Hygieniatarvikkeet (1)				
Neuvolapalvelut (1)				
Aineellinen apu (7)				
Välttämätön julkinen terveydenhoito (2)				
Fyysinen apu (1)				
Suoja (1)				
Vaunut (1)				
Lastentarvikkeet (1)				
Hätäapu (2)				
Paikka, jonne on turvallista tulla (1)				
Palveluohjaus (9)			Ohjaus, neuvonta ja tiedonanto (21)	Paperittomille annettu apu
Neuvonta (7)				
Tieto (3)				
Yhteiskuntaan integroitumisen tuki (1)				
Suomenkielisten lomakkeiden täyttäminen yhdessä työntekijän kanssa (1)				
Toimeentulotuen hakemisen tuki (1)				
Jumalanpalvelukset (1)				
Erityisdiakoniatyö asunnottomille (1)	Suoraan kirkon toimintaan liitettävissä oleva apu (2)			
Oleskeluluvan hankkimisessa tukeminen (1)	Oikeudellinen apu (4)			
Asiakkaiden kokemusten & näkemysten esille tuominen (1)	Edunvalvonta/ vaikuttaminen (10)			

Yhteisötoiminta (1)	Henkinen/sosiaalinen tuki (16)		
Ryhmätoiminta (1)			
Vertaistuki (1)	Taloudellinen apu (5)		
Erilaiset kokoontumiset (1)			
Kiireellinen toimeentulotuki (2)			
Terveystoimintatuet (1)			
Maksusitoumus lääkkeisiin (1)			
Osto-osoitus ruokakauppaan (2)			
Raha (2)			
Lippu julkiseen liikenteeseen (1)			
Maksusitoumus (1)			
Toimeentulotuki (2)			
Perustö/apu (2)	Muu käytännönläheinen apu (5)		
Kahvila (1)			
Vanhemmuuden tuki (1)			
Tulkkaus (1)			
Vaihtoehtoisuus (5)	Viittaus lakiin tai muihin ohjeistuksiin (15)		
Toiminta lain asettamissa raameissa (4)			
Ohjeistuksen mukainen apu/tuki (3)			
Lain velvoittamat palvelut (1)			
Yhdenvertaisuus (2)	Työtä tehdään inhimillisellä otteella (15)		
Ei pakko osallistua säännöllisesti (1)			
Henkilön taustalla ei ole merkitystä avunsaannin kannalta (6)			
Rauhallinen ympäristö, jossa miettiä tuen tarvetta (1)			
Paperiton kohdataan ihmisenä (1)			
Vastaanottavuus (1)			
Asiakkaan tarpeisiin vastaaminen (1)			
Yhteistyö asiakkaan kanssa tämän ongelman ratkaisemiseksi (1)			
Kohtaaminen yksilönä (1)			
Erityistarpeiden huomioiminen (1)			
Inhimillisuus (1)			
Yhteistyö auttajien kesken (11)	Eri toimijoiden välillä tehty yhteistyö (23)		
Yhteistyö viranomaisten kanssa (12)			
Kiinni työntekijästä (1)	Muut annettua apua kuvaavat tekijät (10)		
Kaikki mitä on annetaan (1)			
Tapaustapausta (3)			
Ennaltaehkäisevää (3)			
Etsivä työ (2)			
Sellaista ja sen verran, kuin pystytään antamaan (1)	Avun tilapäisyys, rajallisuus & sen ulkopuolelle jääminen (31)		
Rajallista (1)			
Pysyviä asiakassuhteita ei ehdi aina muodostua (1)			
Tilapäistä (3)			
Kertaluontoista (1)			
Riittämätöntä (2)			
Yhteiskunnan antama tuki riittämätöntä (7)			
Ei ole tarjottavaa (1)			

Avun kuvaukset

Annettua apua abstraktimmin määrittelevät tekijät

Puutteellinen avunantoa koskeva strategia (11)	Puutteet palveluissa (20)	Apuun liittyvät haasteet
Ei eritoten paperittomille suunnattua apua (8)		
Paperittomia sen verran vähän, että erikoistuneet palvelut eivät kannattavia (1)		
Epävirallisen tulkin käyttäminen (2)	Tulkkausongelmat (3)	
Resurssit (11)	Suomalaisten talouskeskeisyys (12)	
Koettu eettinen ristiriita (13)	Auttajaan liittyvät apua koskevat haasteet (35)	
Haluttomuus kyseenalaistaa maahanmuuttoviraston päätöksiä (3)		
Pelko siitä, että asiakas voi olla vaarallinen (2)		
Auttajien syylistäminen (4)		
Auttajan kykenemättömyys tai haluttomuus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen (6)		
Auttajien oma kuormittuminen (7)		
Sopimaton käytös (1)	Paperittomaan itseensä liittyvät apua koskevat haasteet (18)	
Passiivisuus (1)		
Uhkaavuus (1)		
Röyhkeys (1)		
Kärsimättömyys (2)		
Puutteellinen kielitaito (9)		
Epärealistiset odotukset (2)		
Väärät uskomukset siitä, että Suomesta on helppoa saada turvapaikka (1)		
Uuspaperittomat tottuneet vastaanottokeskuksen palveluihin (1)		
Luottamuksen puute (9)	Viranomaisten/ auttajien ja paperittomien kokemat haasteet (24)	
Tiedon puute (15)		
Apua tulisi antaa ihmisten lähtömaissa (1)	Ilmiön globaalius (2)	